

надання взаємної правової допомоги з питань боротьби з тероризмом та запобігання фінансування тероризму.

Можна стверджувати, що фінансування міжнародного транспортного тероризму перетворилося на гостру проблему сучасності. Глобалізація міжнародних відносин вплинула на інтенсифікацію фінансування транспортного тероризму. Міжнародне співробітництво у сфері протидії фінансуванню тероризму є досить важливим у сучасних умовах.

Література:

1. Теория международных отношений: Хрестоматия / Сост., науч. ред. и коммент. П.А. Цыганкова. М.: Гардарики, 2002. 400 с.
2. Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_712#Text.
3. Кацман Ф. Пора уточнить понятие «МТК». Транспорт Северо-Запада. 2003. № 16 (49). С. 3–4.
4. Дахно І. І. Світова економіка: навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Київ : Центр навч. л-ри, 2008. 280 с.
5. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518#Text.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-179-4-54>

КЛІМАТИЧНІ ЗМІНИ ТА ПРИНЦИП «ЗАБРУДНЮВАЧ ПЛАТИТЬ»

Нанарова О. О.

*аспірантка кафедри міжнародного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Наразі проблема зміни клімату не лише поставлена в один ряд із такими глобальними проблемами людства, як бідність та економічна криза, а й розглядається як потенційна загроза міжнародній безпеці із необхідністю включення питання зміни клімату до порядку денного Ради Безпеки ООН. Варто наголосити, що члени Групи високого рівня по загрозам, викликам та змінам ООН у своїй доповіді від 2004 року, яка має назву: «Більш безпечний світ: наша спільна відповідальність»,

акцентували увагу на тому, що бідність, інфекційні захворювання, деградація навколишнього середовища та війна підживлюють один одного у смертельній взаємозалежності [1].

Однак, із урахуванням того, що проблемним у кліматичному питанні, насамперед, є недосягнення коаліційної єдності світових держав задля радикальної імплементації засобів боротьби із глобальним потеплінням, на засіданні Ради Безпеки ООН, що пройшло 13 грудня 2021 р., Індія та Російська Федерація наклали вето на резолюцію, що мала б інтегрувати ризики безпеки, пов'язані із кліматичним питанням в загальну стратегію попередження конфліктів [2].

Задля ефективного вирішення проблеми зміни клімату необхідно, окрім єдності світових лідерів, забезпечити вироблення ефективних кліматично безпечних стратегій розвитку, що фактично означає перехід на «зелену економіку» із зменшенням викидів парникових газів. Тому, очевидно, що питання покращення стану навколишнього середовища та відповідальності за забруднення довкілля лежить у центральній площині попередження глобальної зміни клімату і логічно призводить до з'ясування сутності принципу «забруднювач платить», що як стверджує відомий дослідник Ф. Сендс (Philippe Sands) імплементовано переважно на регіональному (на рівні ЄС), а не на універсальному рівні [3, с. 91].

Деякі автори, розглядаючи спеціальні принципи міжнародного права охорони навколишнього середовища, такі як: незаподіяння шкоди навколишньому середовищу інших держав і районів, що перебувають за межами національної юрисдикції; попередньої оцінки впливу на навколишнє середовище; обміну інформацією та консультацій у сфері навколишнього середовища; превентивних дій; перестороги; спільної, але диференційованої відповідальності держав; природоохоронного співробітництва; сталого розвитку та екологічної безпеки, серед інших виділяють окремо принцип «забруднювач платить» [3, с. 90]. Так, наприклад, А. Кісс (A. Kiss) особливу увагу приділяє принципу незаподіяння шкоди за межами національної юрисдикції, принципу міжнародного співробітництва, принципу попереджувального підходу та принципу «забруднювач платить» [4, с. 134].

Вперше принцип «забруднювач платить» (*англ. – polluter-pays principle*) був прийнятий у 1972 році країнами – членами Організації економічного співробітництва та розвитку. Сутність принципу найбільш повно розкрита у принципі 16 Декларації Ріо-де-Жанейро: «Національні уряди повинні прагнути забезпеченню інтерналізації екологічних витрат і використанню економічних коштів, беручи

до уваги підхід, згідно із яким забруднювач повинен, в принципі, нести витрати, пов'язані із забрудненням, належним чином враховуючи суспільні інтереси і не порушуючи міжнародну торгівлю та інвестування» [5]. Це єдиний спеціальний принцип права охорони навколишнього середовища, що був запозичений із економіки та, окрім юридичного визначення самого виду, характеру забруднення, суб'єкта, що спричинив таке правопорушення, передбачає і розрахунок вартості подальшої фінансової компенсації за забруднення.

Цей принцип передбачений також низкою універсальних та регіональних міжнародних договорів з охорони навколишнього середовища. До таких договорів можна, зокрема, віднести: Міжнародну конвенцію по забезпеченню готовності у випадку забруднення нафтою, боротьби з ним та співробітництва 1990 р., Конвенцію з охорони та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер 1992 р., Конвенцію про захист морського середовища району Балтійського моря 1992 р., Конвенцію щодо співробітництва по охороні та сталому використанню ріки Дунай 1994 р., Стокгольмську конвенцію про стійкі органічні забруднювачі 2001 р.

Для з'ясування змістовної навантаженості цього принципу необхідно поставити на розгляд такі три питання [6]:

1. *Що є забрудненням? Хто є забруднювачем?* Людська діяльність у процесі промислового виробництва тією чи іншою мірою здійснює забруднення навколишнього середовища. Таке твердження було викладене у звіті Міжурядової групи експертів зі зміни клімату ООН за підтримки переважної більшості академій наук країн – членів Великої вісімки (G8). Отже, в найбільш узагальненому вигляді забруднювач – це той, хто своєю діяльністю тією чи іншою мірою завдає шкоди або спричиняє «витрати» для навколишнього середовища. Так, наприклад, промисловий завод, що виробляє небезпечні речовини як побічний ефект своєї діяльності, несе відповідальність за його безпечну утилізацію.

2. *Скільки повинен заплатити забруднювач після встановлення самого факту забруднення?* В даному питанні передбачається застосування економічних (ринкових) механізмів, основна мета застосування яких полягає у визначенні оптимальної суми фінансового навантаження. Таких механізмів два: податковий (встановлення акцизу на товари, що пов'язані із забрудненням або плати за викиди) та видача дозволів на виробництво. Найбільш радикальні прибічники цього принципу стверджують про необхідність запровадження податкових зобов'язань щодо переважної більшості виробничих потужностей та підприємств. На практиці деякі вчені пропонують задля ефективності розрахунку розміру компенсації залучати до процедури

незалежних експертів, як то: поліція, регіональні органи управління водними ресурсами, прокуратура, різнопрофільні агентства з охорони навколишнього середовища, що по суті забезпечить більшу доказову базу факту правопорушення (фотофіксація, збір води із забрудненого водойму тощо).

3. *Як має бути перерахована оплата?* Для того, щоб визначити порядок компенсації за заподіяння шкоди навколишньому середовищу, необхідно визначити вид та характер спричиненої шкоди. Більшість вчених пропонує об'єднувати витрати на ліквідацію власне забруднення та розмір власне шкоди навколишньому середовищу від такого забруднення.

Висновки. В основу принципу «забруднювач платить» покладено ідею справедливого відшкодування у випадку нанесення шкоди забруднювачем безпосередньо здоров'ю та приватній власності кожного окремого громадянина. Цей базовий принцип має стати керівним при визначенні концепції державної екологічної політики, оскільки спроможний підвищити превентивну функцію державного контролю у зазначеній сфері. Оскільки у випадку, коли власники промислових корпорацій будуть усвідомлювати, що є реальна, а не потенційна загроза притягнення їх до суворої відповідальності за факт нанесення шкоди, їхня діяльність буде спрямована на усунення або ж мінімізацію такого забруднення.

У зв'язку із тісним взаємозв'язком з економічними нормативами можна стверджувати про складність фактичного застосування принципу у практичній діяльності, однак існує значний потенціал дотримання цього принципу після законодавчого оформлення універсальних критеріїв такого забруднення та принципів розрахунку фінансової компенсації за спричинену шкоду.

Література:

1. Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change. A more secure world: Our shared responsibility. URL: https://cisac.fsi.stanford.edu/publications/more_secure_world_our_shared_responsibility_a.

2. Security Council Fails to Adopt Resolution Integrating Climate-Related Security Risk into Conflict-Prevention Strategies. 8926th Meeting (AM). SC/14732. 13 December 2021. URL: <https://www.un.org/press/en/2021/sc14732.doc.htm>.

3. Задорожній О.В., Медведєва М.О. Міжнародне право навколишнього середовища : підручник для ВНЗ. Київ : Видавничий дім «Промінь», 2010. 510 с.

4. Бринчук М.М. Принципы экологического права : монография. Москва: Юрлитинформ, 2013. 208 с.

5. Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку від 14.06.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_455#Text.

6. Roy E. Cordato, The Polluter Pays Principle: A Proper Guide for Environmental Policy. URL: <https://www.heartland.org/publications-resources/publications/the-polluter-pays-principle-a-proper-guide-for-environmental-policy>.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-179-4-55>

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «РЕАДМІСІЯ» У МІЖНАРОДНИХ УГОДАХ УКРАЇНИ ПРО РЕАДМІСІЮ ОСІБ

Науменко Н. М.

голова

*Державна міграційна служба України
м. Київ, Україна*

Станом на грудень 2021 р. Україна уклала міжнародні угоди про реадмісію осіб з 37 державами світу [1, с. 203], 25 з яких є державами – членами Європейського Союзу.

Власне поняття «реадмісія» визначається *лише* в угодах про реадмісію з країнами – учасницями СНД, які мають спільний кордон з нашою державою, – маються на увазі угоди з Російською Федерацією [2], Республікою Білорусь [3] і Республікою Молдовою [4]. При цьому поняття «реадмісія» у всіх зазначених угодах фактично є тотожними – це *передача* (в Угоді з Республікою Молдовою – *передавання*; в Угоді з Республікою Білорусь – *процедура передавання*) компетентними органами держави запитуючої сторони і приймання компетентними органами держави запитуваної сторони в порядку, на умовах і з метою, передбаченими певною угодою, *осіб, які в'їхали або перебувають* (в Угоді з Республікою Білорусь – *осіб, які прибули або знаходяться*) на території держави запитуючої сторони з порушенням законодавства цієї держави з *питань в'їзду, виїзду* (в Угоді з Республікою Молдовою – *щодо перетину державного кордону*) і перебування іноземних громадян та осіб без громадянства [2, ст. 1; 3, ст. 1; 4, ст. 1].